

15. Хуцишвили Г., Мивидобадзе Р., Нижарадзе Г. Интеграция и разрешение конфликтов на Южном Кавказе: реальность или иллюзия? Результаты социологических опросов. Публикация Международного центра по конфликтам и переговорам. — 2001 // <http://www.iccp.ge/soc2.html>.
16. Черненко Іанна. Мовне меню // Дзеркало тижня. — 18.06.2005. — С. 17.
17. Черненко Г. А. Роль оцінки у формуванні мовної ситуації // Мова і культура. — К., 2007. — Вип. 9. — Т. II (90). Психологія мови і культури. Мова сучасного мистецтва. Міжкультурна комунікація. — С. 202 — 207.
18. Шумарова Н. П. Мовна компетенція особистості в ситуації білінгвізму. — К., 2000. — 283 с.
19. Юсселер Манфред. Социолингвистика. — (1982. Берлин) — К., 1987. — 200 с.
20. Micewicz T. M. Bilingualism in Upper Silesia. Its Psycho- and Sociolinguistic Problems. — Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1975. — 141 s.

Hanna Chernenko

HOW TO REGULATE A LANGUAGE SITUATION IN UKRAINE (on the results of a Delphi method investigation)

The author uses Delphi method for finding the solution of a language conflict. The results of this investigation concerning the language situation in Ukraine are presented. The Russian philologists, the Ukrainian philologists and some other humanitarian specialists (historians, lawyers etc) have been polled. The difference between opinions of these groups is defined. The author ascertains that it's very important to fix the value "Interests of the state" as common one for all participants of this conflict and of this questionnaire. In such a way we get a chance to take different positions on the problem into account and to decide a language conflict peacefully.

Keywords: the language conflict in Ukraine, Delphi method.

Відомі постаті про мову

Багато письменників стверджують, що наріччя великоросійське і південноруське, як і білоруське, походять від однієї гілки — руської. А є й такі, що визнають його просто обласним польським наріччям (provincialismus), або називають малоросійським; і рідко трапляється, щоб цю руську мову називали руською, так як її називали за старих часів, без усякої зміни й додатку.

Русь. Ця головна галузь слов'янського племені, споконвіку складала один народ і говорила однією мовою, якій і не може личити інша назва, крім *руської*, по-латині *lingua ruthenica*, по-німецьки *ruthenische Sprache*. Поділ її на білоруську і малоросійську мову помилковий і не відповідає суті справи: що постаємося довести. Ім'я *Росії* створено тільки у XVIII ст., а назва *російської* мови, мабуть, без сумніву, ще новіша і їй власне відповідає латинське слово *russicus* і німецьке *russisch*; тим же прикметником і французи позначають руську і російську мову: *la lanque russe*.

Як руська мова, так і руський народ є головним представником усіх слов'янських.

Могильницький І.

39. *Фекета І.І.* Особливості творення назв осіб жіночої статі // Українська мова і література в школі. — 1974. — № 4. — С. 77—79.
40. *Франко І.* Зібрання творів: У 50 тт. — К.: Наук. думка, 1976 — 1986.
41. Хрещатик. Київська муніципальна газета. — К., 2005. — № 33.
42. *Яновський Ю.* Твори: У 5 тт. — К.: Держ. вид-во Худ. літ., 1958.
43. www.bogoslav.kiev.ua

Scitlana Semenyuk

BORROWED FORMANTS OF NOUNS WITH A MODIFICATE MEANING OF FEMALE GENDER (end of the XVIIIth — beginning of the XXI th centuries)

The article elaborates upon the development of the subsystem of nouns with modificate meaning of female gender which are produced by the borrowed suffixes **ес-а, -ис-а,, -ит-а, -ід-а** during the last two centuries, considering such an integral attribute as the system's influence on the functioning of its separate elements. Some questions of the productivity, functional-semantic distribution of the noticed formants, their style differentiation.

Keywords: nouns with modificate feminine, feminitive, correlate, borrowed formants.

Відомі постаті про мову

Народ може втратити свою самостійність, але характер і мова його завжди залишаються його надбанням. Слава і досконалість мови не залежать від долі народу. Нині вже немає ні найменшого сліду старої (політичної) могутності римлян і греків, а знамениті їхні мови досі існують. Між тим виникло багато нових держав, мови яких тільки тепер стають відомими, в міру свого удосконалення. Так само нерідко і скіпетр не змінює народності підвласних йому племен. Чехи, кроати, угорці і т. п., хоча й підлегли Австрійській імперії, але при тому не перестають бути й називатися чехами, кроатами і угорцями. Така ж доля й Південної Русі. Протекло вже багато віків з того часу, як Руське князівство, засноване Володимиром Великим, упало. Але південноруська мова від того не знищилася й не перестала існувати в устах (туземного) руського народу поряд з іншими мовами слов'янського походження!

Руський народ складав колись значну частину колишнього королівства Польського, до якого входило чотири головні народи: польський, литовський, руський і пруський. Країна, що лежить по Дніпру і має своєю столицею Київ, була стародавньою країною *Русі*; вона незмірно простяглася на північ, де виникла держава, що одержала назву *Великої Русі*, а потім, значно пізніше, *Росії*. Русь, що залишилася в межах Польщі, стала зватися *Малою*; частина її, що займала підосхву Карпатських гір, йменувалася Руссю *Червоною* (красною); а ту, яку одного разу придбали за допомогою литовської зброї, названо *Білою* і *Чорною* Руссю. Три частини Польської Русі визначалися особливими іменами: *Поділля*, *Волині* й *України*.

Могильницький І.

21. Moser M. Das Ukrainische ("Ruthenische") der galizischen Polonophilen zwischen 1830 und 1849. // Zeitschrift für Slavische Philologie. — 2004. — Heft 2. — S. 32 — 48.
22. O życiu i pismach Tymka Padurry. // Pyśma Tymka Padurry. Wydanie posmertne z awtohrafiw. — Lwiv, 1874. — S. I—XLI.
23. Parylak P. Prowincjonalizmy mowy polskiej w Drohobyczu i jego okolicach (przedruk). // Język polski dawnych kresów wschodnich. — 1999. — T. 2. — S. 341 — 365.
24. Słownik języka polskiego. — Warszawa, 1965. — T. 7.

Oksana Ostapchuk

CONCLUDING REMARKS TO "AN ALPHABETICAL WAR": CYRILLIC EDITION OF TYMKO PADURA'S WORKS

Keywords: interlanguage contact, dialects, lexical loanwords.

Відомі постаті про мову

Що Південнозахідна Русь з'єднана була з Польським королівством *не силою зброї, але правами рівності*, доказом тому служить грамота короля Сигізмунда Августа, 1569 р. У ній сказано: "Руська земля з давніх часів предками нашими, королями польськими, приєднана до корони Польської, в числі інших найголовніших її частин; і ми всіх її жителів загалом і кожного окремо, як *рівних до рівних, вільних до вільних*, як власні й справжні члени до власного тіла й голови, до королівства Польського, в єднання, честь і власність навертаємо і приєднуємо, разом з іншими коронними жителями урівнюємо і робимо і визнаємо їх учасниками в усіх правах, перевагах і долі Польської корони" і т. ін.

У Руських землях, що належали до Польського королівства, південноруська мова не тільки була мовою народною, але й урядовою, якою говорили і при дворі великих князів Литовських, і в найзначніших руських домах.

1. Доказом того служить, по-перше, "Литовський Статут", первісно писаний південноруською мовою, який служив законом не тільки для Литви. Але й для руських земель, як от: для Волинської, Подільської й Української. За цим законом, усі судові справи проводилися і були писані не інакше, як тільки південноруською мовою. Лев Сапіга, канцлер великого князівства Литовського, в передмові своїй до згаданого Статуту, говорить: "Якщо якомусь народові соромно не знати своїх законів, то тим більше нам, що маємо закони, писані не чужою якоюсь мовою, але своєю власною, тобто південноруською" і т. д.

...більша частина народу в Литві признавала свою духовну залежність від Царгородської церкви і слухала слов'янську літургію, то південноруська мова, після навернення Литви в християнство, була в ній всезагальною. Цією мовою подавалися просьби в судові місця і до інших властей; нею ж відповідали й давали свої рішення король, судді й інші чиновники. За царювання синів Казимира Ягайла, які виховувалися й жили найчастіше в Польщі, мова польська ввійшла в ужиток при дворі і заступила місце південноруської.

До XVII ст. не мала Польща інших князів, крім князів руського сповідання, які вживали південноруську мову...

Чому ж така стародавня й прекрасна мова вийшла з ужитку? Чому ніхто тепер не говорить нею, крім лише простого народу південноруського, дрібномаєтного дворянства та духовенства грецького обряду? Чому в такій зневазі у нас південноруська писемність, в той час як вона відкрила для вітчизняної історії безліч найважливіших пам'яток? На це може дати нам відповіді історія Польщі, особливо ж у кінці XVI і на початку XVII ст. Пригнічення Русі дійшло до такого рівня, що для порятунку жителі стали зрікатися свого походження і соромитися мови своїх предків.

Могильницький І.

25. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. /Benkő Lóránd (szerk.). T. 1–4. — Budapest, 1967 — 1984.
26. *Csopey László*: Magyar szók a rutén nyelvben. // Nyelvtudományi közlemények XVI. — Budapest, 1881. — P. 270 — 294.
27. *Csíry Bálint*. Szamosháti szótár. — Budapest, 1935. — T. I. — 573 p. — 1936. T. II. — 480 p.
28. *Kniezsa István*. A magyar nyelv szláv jövevényszavai I–II. — Budapest, 1955. — 1042 p.
29. *Markus V.* Hungarian loanwords. // Kubijovych V. (ed.) Encyclopedia of Ukraine. — University of Toronto Press, 1988. — P. 274 — 275.

Yelyzaveta Baran'

LEXICAL HUNGARIAN ELEMENTS
IN THE WORKS OF UKRAINIAN WRITERS IN TRANSCARPATHIA

The paper deals with the problems of Ukrainian and Hungarian interlanguage contacts. It provides a description of the Hungarian language influence on the lexical elements in the works of Transcarpathian writers and compares the frequency of usage of the Hungarian words in the novels of Soviet and contemporary writers.

Keywords and phrases: interlanguage contact, Transcarpathian dialects, lexical loanwords.

Відомі постаті про мову

Якби я задумав описати все те, що можна знайти цікавого в *Малій Росії* для людини, котра шукає в найменших речах безкінечно великих слідів премудрості Божої, то справа моя вимагала б не одного року, Детальний опис стародавнього й теперішнього, фізичного й морального стану країни цієї склало б превелику книгу. Кожний знає, що в ній були раніше свої власні *державці*, вона розділялася так, як і інші області нинішньої Російської імперії, на *князівства та наділи*, після того на *воєводства та повіти*, потім на *полки та повіти*, потім на *намісництва й повіти* і, нарешті, на виконання благословенного визначення керуючих усіма Росіяни доль, розділена на *губернії й повіти ж*, або *уїзди*. Всякий знає, що малоросіяни з усіма іншими слов'янами одноплемінні і зберегли досі деякі свої обряди і повір'я, властиві кожному народові доти, доки він виформується освітою. Всякий знає й те, як вони до цього часу відрізняються від усіх інших народів, і навіть від своїх земляків, одягом, мовою і багатьма іншими речами, частково описаними в різних *Історіях, Землеописах, Подорожах і Записках*. Отже, досить буде мені покласти на папір одну слабку тинь зникаючого наріччя¹ цього близького по сусідству зі мною народу, цих люб'язних моїх співвітчизників, цих моїх співбратів, що походять від єдиної зі мною гілки.

Коротко скажу, що кілька років живучи в Малій Росії, я міг досить пристосуватися до національного характеру її жителів. Я знайшов у них щось *приємно-меланхолійне*, що відрізняє їх, можливо від усіх інших мешканців земної кулі. Для них властива уважність, гострота, нахил до музики і співу. Хлібосолюство й простота вдачі їх суттєві риси. У вчинках дуже прості і ніби дещо грубі; у ділах справедливі, в розмовах відверті, хоча часто тонкі і дуже хитрі; у намірах ґрунтовні. Люблять охайність і чистоту. Займаються найбільше тим, що належить до економії; працюють повільно, але надійно. У пристрастях рідко спостерігають поміркованість. До наук схильні, здається, від природи. Пісні їхні майже завжди томливі, але цікаві, особливо для поетів, задуми, що криються в них, невимушена передача думок і завжди виблискуюча якась ніжність і невинність — незрівнянні! Що може бути більш вражаючого, як слухати, коли малоросіяни вечорами приємних літніх днів, зібравшись гуртом і сидючи на пагорбку в колі, співають свої тужливі пісні? — Тоді луна, що віддається навколо, приносить з полів і з лісів до чутливого серця найзворушливіші тони!

О.П. Павловский, 1818

¹ Слово наріччя виступає у Павловського як абсолютний синонім до мови.

Vyacheslav Vasylchenko

RITUAL MOTIVATIONAL CONNECTIONS OF UKRAINIAN ETHNIC IDIOMS
(a study of the funeral phraseological units)

Phraseological units of the Ukrainian language, an origin of which relates to the traditional funeral ceremonies, are considered in this article. The inner form of such units reflects the stereotypes of the sacred behavior, determined by ceremonial canons. The specific character of national perception of the world is realized in them. The symbolic nature of ceremonial reality determines the appearance of ceremonial idiomatic expressions originated from the names of the ceremonial acts.

Keywords: archetype, realem, funeral ceremony, phraseologism, ceremonial act.

Відомі постаті про мову

Південноруська мова, якою розмовляли наші перші літописці, котрі ніби в ковчег від потопу часу вберегли заповіт прабатьків Руського царства до нащадків, південноруська мова. Якою батьки наші оспівали в думках своїх життя і славу Південної Русі, усїєї священної колиски могутнього Царства, – мова, якою, вірогідно, звучали промови князів київських, прабатьків наших царів православних, слова й вирази якої і понині звучать у Святому Письмі. Південноруська, кажу, мова з дня на день забувається і вмовкає, і – прийде час – забудеться і вмовкне.

І слова її тільки, можливо, в тужливих піснях долетять до нащадків, і слова її знайдуть нащадки в темних для себе місцях літопису, подивуються на цих рідних незнайомців, назвуть їх недоглядом переписувача і виправлять.

Проте можливе й таке, що в часи зневаги південноруської мови любов до неї прокинеться. Хто ж збере, як добрий син прах батьків своїх, залишки південноруського слова, яке зникає? Їх розсіяно від Вісли до Кубані.

Уже світла увага уряду і освічених людей благовісною зіркою засяяла над світом Слов'янщини, і жодна риса народності не зникне, жодна будова мови не зруйнується, жодна православна думка не вмере безплідно в цьому світі. У журналі, який діяльно утверджує ґрунтовну освіту в нашій батьківщині, уже покладено перші кроки розробки південноруської мови, і, мабуть, ці перші кроки – початок, але не кінець наших вітчизняних досліджень з цього предмета.

Метлинський А.Л. 1839

тавщини» (Полтава: АСМІ, 2006, — 404 с.) зберегти й донести до сучасників нетлінні скарби української культури в її полтавських витоках.

Книга М. Степаненка «Публіцистична спадщина Олесея Гончара», відзначмо насамкінець, повно і всебічно розкриває духовні обрії Гончара-публіциста, вона має не тільки наукове, а й виховне значення.

Володимир Калашник, Микола Філон (м. Харків)

Volodymyr Kalashnyk, Mykola Filon

SPIRITUAL HORIZONS OF HONCHAR AS A PUBLICIST

(Book review of Степаненко М.І. Публіцистична спадщина Олесея Гончара (мовні, навколомовні й деякі інші проблеми). — Полтава: АСМІ, 2008. — 396 с.)

Keywords: Oles' Honchar, Mykola Stepanenko.

Відомі постаті про мову

...Ніжні пахощі квітів, грайлива гострота фарб, солодкий голос солов'я, хто їх опише? Хто це опише, змалює, виразить, тому хіба можна випробувати своє обдарування в описі мелодії однієї з людських мов, бо в ній стільки невимовного, невлвовимого, неказанного, як і в пахощах квітки для тих, хто її не нюхав, як і в живій грі фарб для тих, хто не бачив їх, як і в солов'їному співі для тих хто його не чув.

Від чого ж хибне в Великоросії уявлення про грубість української чи галицької вимови? Чи від того, що про цю вимову судили за буквами, не знаючи, що південнорус, українець чи галичанин ніколи не вимовляє цих букв так, як вимовляються вони у Великоросії; чи від того ще, що слова, які вимовляються не так, як ми звикли чути їх з дитинства, здаються нам чимсь неправильним, потворним і смішним.

Хоча зіставлення й не доказові, скажемо, однак, для пояснення нашого розуміння доброгласності південноруської мови, що, якщо польська мова за своїм щебетанням і бренькотом, за цим бржменням подібна в устах прекрасної польки до арфи, гітари, гуслів, і північноруська різкістю своїх тонів подібна то до скрипки, то до кларнета, то мова південноруса своєю м'якістю й ніжністю схожа то до віолончелі, то до флейти, і загальною мелодією наближається до церковнослов'янської, яка звучить величавим органом.

Назва мови південноруської, південно-західної руської (тобто малоруської і червоноруської, або української й галицької), багато в чому відмінної від російської, північно-східної руської (тобто великоруської), насправді належить тій мові, якою говорять у Південній Росії губернії – Київська, Чернігівська, Полтавська, Катеринославська, частина Воронізької і Херсонської, Земля Війська Чорноморського, губернії Подільська та Волинська, частина литовських губерній – Віленської і Гродненської, і майже вся Галичина; словом, назва південноруська мова повинна бути присвоєна тій мові, якою розмовляє понад 10 000 000 слов'ян, котрі проживають на півдні Росії і на південь від Росії і якою пісні співаються навіть у самій Польщі.

Метлинський А.Л. 1839